

۲۲۹۸۷۴

به نام خدا

**چارچوب ادراکی جهت جذب، نگهداری، ارتقای هیأت علمی
در آموزش عالی**

دکتر مریم اسلام‌پناه
(هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمانشاه)

انتشارات آریو حان

۱۴۰۰

سرشناسه	اسلامپناه، مریم، ۱۳۵۱-
عنوان و نام پدیدآور	چارچوب ادراکی جهت جذب، نگهداری، ارتقای هیأت علمی در آموزش عالی / مریم اسلام پناه.
مشخصات نشر	تهران: انتشارات آریوچان، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	۱۹۵ ص.
شابک	978-622-5762-05-3
وضعیت فهرست نویسی: فیپا	
موضوع	دانشگاه‌ها و مدارس عالی -- ایران -- هیأت علمی -- نمونه‌پژوهی
	Universities and colleges -Iran - Faculty - Case studies
	دانشگاه‌ها و مدارس عالی -- ایران -- هیأت علمی -- شرایط استخدامی -- نمونه‌پژوهی
	Universities and colleges -- Iran -- Faculty -- Selection and appointment -- Case studies
رده بندی کنگره	۷۴/۲۳۳۱LB
رده بندی دیویی	۱۲۰.۹۲۲۵۵/۳۷۱۱ - شماره کتابشناسی ملی: ۸۷۲۱۵۲۳

چارچوب ادراکی جهت جذب، نگهداری، ارتقای هیأت علمی در آموزش عالی

مؤلف: دکتر مریم اسلام پناه (هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمانشاه)

ناشر: آریوچان

نوبت چاپ: یکم؛ ۱۴۰۰ / شمارگان: ۱۰۰۰

قیمت: ۷۵۰۰۰ تومان

طرح جلد: روزان محمدی (کلهر)

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۵۷۶۲-۰۵-۳

فهرست

۵.....	مقدمه.....
۱۵.....	فصل نخست: تعاریف نظری و عملیاتی.....
۱۹.....	فصل دوم: پیشینه پژوهش در ایران و برخی کشورها.....
۲۱.....	- پیشینه پژوهش در ایران.....
۲۴.....	- پیشینه پژوهش با مروری بر کشورهای منتخب جهان.....
۱۰۷.....	فصل سوم: روش‌شناسی و مراحل تحقیق.....
۱۱۳.....	فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده‌ها.....
۱۱۵.....	- توصیف داده‌ها.....
۱۴۲.....	- چارچوب و مؤلفه‌های جذب، حفظ، آموزش و ارتقاء.....
۱۴۶.....	- مهارت‌ها و وظایف اعضای هیأت علمی.....
۱۷۱.....	فصل پنجم: جمع‌بندی، مدل پیشنهادی و نتیجه‌گیری.....
۱۹۱.....	منابع.....

مقدمه

آموزش عالی در جمهوری اسلامی ایران نه تنها رسالت تجهیز نیروی انسانی کشور به سلاح علوم و فنون و معارف و تربیت محققان و دانش پژوهان را به عهده دارد، بلکه به دلیل توجه خاص به مسائل ارزشی و معنوی، تدارک نیروی متخصص واجد صلاحیت فکری و اخلاقی و جذب انسان‌های شایسته نیز برای آن اهمیت حیاتی دارد. جذب و بکارگیری نیروی متخصص و شایسته، حفظ و نگهداری و ایجاد انگیزه و ارتقای زندگی حرفه‌ای اعضای هیأت علمی از عوامل تأثیرگذار بر کارایی و اثربخشی آموزش عالی محسوب می‌شوند. نگهداری و ارتقای نیروی انسانی توانمند برای آموزش عالی ضروری است و مستلزم آگاهی از قابلیت‌ها، علاقه‌ها، توانایی‌ها و توجه به نیازهای مادی و نیازهای منزلتی، تقویت موقعیت اجتماعی، آموزش و بهسازی، پرداخت حقوق مناسب با هزینه زندگی، ایجاد فرصت‌های مناسب جهت رشد و توسعه و تعالی اعضای هیأت علمی است.

نحوه بکارگیری اعضای هیأت علمی، ساز و کارهای موجود در این خصوص، نوع مدیریت حاکم بر دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی بر نحوه تدریس، آموزش و پژوهش استادان دانشگاه تأثیر خواهد داشت.

با توجه به آهنگ شتابان تغییر و تحولات در عرصه علوم مختلف و پیشرفت تکنولوژی، نقش اعضای هیأت علمی متنوع گردیده و این امر مستلزم توسعه حرفه‌ای و ارتقاء توان علمی آنان است. اعتلای توان و دانش اعضای هیأت علمی مصداق واقعی

کیفیت دانشگاه است. هر کشوری که برای بسط فرآیند توسعه تلاش می‌کند، باید به طور جدی به توانمندی علمی و ارتقاء سطح دانش، مهارت و نگرش اعضاء هیأت علمی بعنوان زیربنای فرایند توسعه بپردازد.

در دنیای مبتنی بر فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات، اعضای هیأت علمی با چالش‌های جدیدی روبرو هستند. هیأت علمی مراکز آموزشی برای برخورد با این چالش‌ها بایستی دارای نقش‌ها و مهارت‌های لازم باشند. بنابراین دانشگاه‌ها جهت افزایش پویایی درونی خود ضمن توجه به پژوهش و ارتباطات شبکه‌ای بایستی زمینه مشارکت اساتید را فراهم نمایند. در این راستا اعضاء هیأت علمی علاوه بر داشتن انگیزه درونی و حمایت سازمانی از امنیت شغلی نیز باید برخوردار باشند.

با توجه پیشرفت چشم‌گیر دنیای اطلاعات و ارتباطات، نقش اعضاء هیأت علمی بعنوان رکن اساسی آموزش عالی خطرتر به نظر می‌رسد. آنان می‌توانند تفکر خلاق و بدیعی تولید کنند، و با تعریف دوباره مسائل مربوط به دانشگاه و سازماندهی جدید تجارب، نقش تعیین‌کننده‌ای داشته و به مسائل سطح اجتماعی- فرهنگی بپردازند و آنها را ارزیابی و داوری نمایند. خصوصاً در دنیای کنونی که با بحران‌های معنوی و اخلاقی دست به گریبان است به اشاعه ارزش‌های مهم فرهنگی- اجتماعی چه در عرصه فرهنگ بومی و چه در عرصه فرهنگ جهانی بپردازند و این مستلزم بکارگیری نیروی متخصص، صلاحیت‌دار و کارآمد و ایجاد جاذبه شغلی برای نیروهای متخصص و ارتقاء کیفی اعضاء هیأت علمی می‌باشد.

از آنجا که جایگاه و نقش آموزش عالی در توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور تعیین‌کننده است و نیروی انسانی متخصص مورد نیاز بخش‌های مختلف، توسط بخش آموزش عالی تربیت می‌شود، تقویت و توسعه این بخش زیربنایی توسعه سایر بخش‌ها خواهد بود. اثر بخشی آموزش عالی به کارایی و کفایت استادان آن بستگی دارد. بنابراین بررسی وضعیت جذب، حفظ و نگهداری و ارتقاء هیأت علمی از

مقولات مهمی است که اتخاذ هر نوع راهبردی را به ناچار، خطیر جلوه می‌سازد. کارایی و موفقیت هر سازمانی به نیروی انسانی آن بستگی دارد. چنانچه سازمانی برای مسئولیت‌ها و وظایفی که برای آن تأسیس شده است، نیروی لازم کیفی را نداشته باشد، و یا از نیروی کمی بدون انگیزه استفاده نماید، بطور جدی با مشکل مواجه خواهد شد. محقق درصدد است که به بررسی وضعیت جذب و بکارگیری و حفظ و نگهداری و ارتقای هیأت علمی در آموزش عالی با نگاه ویژه به دانشگاه آزاد اسلامی بپردازد. در این راستا در این جستار سعی می‌شود علاوه بر بررسی کارشناسانه موضوع، به پرسش‌های مطرح شده در این رابطه پاسخ مناسبی ارائه نماید. پرسش‌هایی چون: وضعیت جذب و بکارگیری هیأت علمی کارآمد و با کفایت چگونه است، آیا با ادامه روند کنونی توفیق قابل ملاحظه‌ای در جذب اعضای هیأت علمی کارآمد خواهیم داشت؟ نیازهای شغلی و حرفه‌ای اعضای هیأت علمی کدامند؟ و در شرایط فعلی حفظ و نگهداری اعضای هیأت علمی تا چه حد توانسته بستر لازم را برای آنان در حد شأن و مقامشان فراهم آورد؟

به نظر می‌رسد که از منابع انسانی آموزش عالی استفاده بهینه بعمل نمی‌آید، تعدادی از استادان از مشکلات استخدامی و ابقای شغل و کاهش ارزش حقیقی دستمزدها و عدم وجود شرایط مناسب جهت انجام فعالیت‌های پژوهشی ناراضی هستند.

ضرورت حمایت از بخش آموزش عالی، ایجاب می‌کند که جاذبه‌های این بخش برای نیروی متخصص بویژه نیروهای کارآمد افزایش داده شود. افزایش جاذبه‌های این بخش، ارتباط مستقیمی با چگونگی پرداخت به اعضای هیأت علمی خواهد داشت. چون نیروی دارای تحصیلات عالی معمولاً از نظر توانایی‌های علمی، سازگاری هماهنگی با محیط شغلی، آگاهی از حقوق و موقعیت اجتماعی شغل‌های مختلف، شرایط لازم را برای تغییر شغل دارند. بنابراین احتمال جابجایی آنان بیشتر و تأثیر اختلاف در آمد شغل‌ها بر تصمیم‌گیری آنان بسیار زیاد است. اگر توان جذب نیروی

انسانی متخصص در سایر بخش‌ها بررسی گردد، ملاحظه می‌شود که با اجرای برنامه‌های آزادسازی اقتصادی و افزایش امکانات و ثروت در بخش‌های دیگر نسبت به آموزش عالی، توان این بخش برای حفظ نیروی‌های موجود و جذب نیروهای جدید بسیار پایین است. (معصومه فارون، ۱۳۷۳)

کم انگیزگی هیأت علمی در پرداختن به امر تحقیق که ناشی از اشتغال بیش از حد به امر تدریس و خدمات آموزشی است، فراهم نبودن شرایط لازم برای ایجاد شور و شوق علمی، ضعف روحیه گروهی، پایین بودن قدرت و منزلت اجتماعی محققان در کشور از نارسائی‌های درونی نظام آموزش کشور می‌باشد.

دانشگاه‌ها در آستانه قرن بیست و یکم نقش انحصاری تولید و خلق دانش را از دست می‌دهند و سیستم‌های فرا دانشگاهی و مؤسسات موازی به تولید و خلق دانش جدید خواهند پرداخت. لازم ضرورت آمادگی دانشگاه‌ها در امر چگونگی ارتباطات با این مؤسسات امری حیاتی و کلیدی خواهد بود. به تناسب این تغییرات نقش اعضای هیأت علمی نیز تغییر خواهد نمود، استاد به مدیر سیستم آموزشی مبدل خواهد شد که این سیستم متشکل از وسایل کمک آموزشی (پژوهشگران، تیم‌ها، دهندگان رشته‌ها و تحویل گیرندگان برنامه‌ها) سخت افزارها و کمک آموزش‌های صوتی و تصویری (دیسک‌های رایانه‌ای و نوارهای درسی) است که به تشریح تغییرات در دانشگاه‌ها می‌پردازد.

در سیستم جدید، نقش اعضای هیأت علمی صرف وقت کمتر برای آماده‌سازی و ارائه سخنرانی‌های درسی برای گروه‌های کثیری از دانشجویان می‌باشد، استادان باید وقت بیشتری را برای تطبیق خود با علوم جدید صرف کنند. از این رو شناساندن استادان با روشهای جدید تدریس، تحقیق، تهیه مواد آموزشی و کمک آموزشی، نظام‌های جدید اطلاع‌رسانی و آموزش رایانه، کارگاه‌های آموزشی و کمک به برگزاری سمینارها، کنگره‌های علمی و کمک به تألیف و چاپ آثار علمی آنان ضروری می‌باشد.